

VASPITNI NALOG KAO ALTERNATIVNA MERA PREMA MALOLETNICIMA

Nikola Terzić

Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore, savjetnik ministra

Apstrakt: *Pri razmatranju raznovrsnih oblika i fenomenoloških karakteristika kriminaliteta maloletnika ne smemo izgubiti iz vida da je ovako delikventno ponašanje skup ličnih svojstava maloletnika i same sredine u kojoj maloletnik odrasta. S tim u vezi, u Crnog Gori je 2011. godine donesen poseban zakon koji sa krajnjim senzibilitetom tretira pitanje maloletnika i njihove krivične odgovornosti. U tom smislu u radu će se akcenat staviti na vaspitni nalog kao alternativnu meru koja se može izreći maloletnom učioniocu prema odredbama zakonodavstva Crne Gore uz analize prirode ovih mera sa aspekta generalne i specijalne prevencije kriminaliteta.*

Ključne riječi: *maloletnička delikvencija, vaspitne mere, vaspitni nalog, kriminalitet.*

UVOD

Kriminalitet maloletnika je deo društvene stvarnosti i neprestano zaokuplja pažnju opšte i stručne javnosti, jer vraćanje na "pravi" put, odnosno put očekivanog i dozvoljenog ponašanja, maloletnika koji je zalutao u kriminalnu zonu, predstavlja jedan odgovoran i važan zadatak i društva i države.¹ Maloletnici su posebno osetljiva kategorija kojoj se u svakom društvu poklanja posebna pažnja, tj. maloletni učionioci krivičnih dela imaju poseban status. Neprestano se iznalaze novi i efikasniji načini rešavanja krivične stvari kojima se najmanje štete nanosi maloletniku kao učioniocu krivičnog dela, a postiže svrha koja se ogleda u jačanju njegove lične odgovornosti za svoje postupke. Razlog za to treba tražiti u starosnom dobu u kome se nalaze ova lica, a koje je ispunjeno mnogobrojnim i neprestanim promenama, dobu koje je prožeto njihovim biološkim i psihološkim, odnosno socijalnim sazrevanjem, a to sve zahteva i prilagođavanje mera krivičnog prava takvom uzrastu.² Maloletničko krivično pravo je deo, segment krivičnog prava jedne zemlje koje zbog obilja specifičnih rešenja u poslednje vreme u nizu evropskih zemalja dobija karakter samostalne pravne (pozitivno pravne) ali i naučne discipline. Radi se, naime o posebnoj, zaokruženoj i autonomnoj celini koja sadrži niz specifičnih rešenja u odnosu na punoletne učinioce krivičnih dela. Neretko se stoga u literaturi za ovu granu prava upotrebljava naziv para-krivično pravo ili kvazi-krivično pravo koje se odnosi na maloletna lica.

To je skup zakonskih propisa kojima se određuje krivičnopravni status maloletnih lica (kao učinilaca krivičnih dela odnosno maloletnih lica kao žrtava krivičnih dela). Ono propisuje poseban tretman prema maloletnim učiniocima krivičnih dela. Tako ovaj naziv koji se često u pravnoj teoriji određuje kao kriminalno-politički postulat obuhvata granu prava sa krivičnopravnim odredbama koje se primenjuju na maloletne učinioce krivičnih dela i koje odslikavaju poseban, specifičan karakter ove grane prava. To je pravo koje se zasniva na ličnosti učinioca delikta (nem. *Taterstrafrecht*), a ne na samom deliktu (nem. *Tatstrafrecht*).³

---

¹ T. D. Bugarski, Vaspitni nalozi kao diverzioni model postupanja i njihova primena u praksi Višeg javnog tužilaštva i Višeg suda u Novom Sadu, Zbornik radova pravnog fakulteta u Novom Sadu br. 1/2015, Pravni fakultet u Novom Sadu, 2015., str. 90.

² M.N. Simović, D. Jovašević, Lj. Mitrović, M. M. Simović, „Maloljetničko krivično pravo“, Međunarodno udruženje krivičnih radnika – AIS, Banja Luka, 2015., str. 19.

³ Ibid, str. 16.

Ili drugim rečima to je sistem zakonskih pravnih propisa kojima se određuje sistem krivičnih sankcija za maloletne učinioce krivičnih dela, te postupak za izricanje i izvršenje ovih sankcija.⁴

Rodonačelnici posebnog statusa maloletnika i posebne procedure prema maloletnicima koja bi u potpunosti odgovarala psiho-fizičkim karakteristikama maloletnika bili su Franc Fon List i ostali osnivači Međunarodnog kriminalističkog udruženja, a posledica je bila stvaranje tzv. zaštitničkog modela koji se ogleda, između ostalog, u tome što je ličnost maloletnika stavljena u prvi plan sa ciljem ne da se maloletnik kazni, nego da mu se pomogne.⁵ Zbog toga danas krivični postupak prema maloletnicima ima dvostruki cilj – da se utvrdi krivica maloletnika radi izricanja odgovarajuće sankcije i da se istraži ličnost i rehabilitacija maloletnika i omogući njegova zaštita i reintegracija u društvo. Ovaj specifičan cilj određuje sve najvažnije karakteristike ovog postupka i opredeljuje specifična rešenja koja se u njemu sreću u odnosu na krivični postupak koji se vodi prema punoletnim licima.⁶

Maloletničke krivične sankcije su zakonom predviđene mere društvenog reagovanja prema maloletnim učiniocima krivičnih dela koje izriču zakonom određeni organi s ciljem da zaštite društvo od kriminaliteta kroz vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloletnika.⁷ Svrha maloletničkih krivičnih sankcija je da se pružanjem zaštite i pomoći maloletnim učiniocima krivičnih dela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti, obezbedi vaspitanje i pravilan razvoj, sa ciljem da ubuduće ne vrše krivična dela. Dakle, opšta svrha maloletničkih krivičnih sankcija jeste suzbijanje svih vrsta, oblika i vidova kriminaliteta. U teoriji se takođe ističe da je cilj sankcionisanja maloletnika prevashodno određen kao:

- a) Obezbeđenje njihovog vaspitanja – osposobljavanje maloletnika da kroz različita saznanja izgrade sopstvene stavove prema različitim društvenim vrednostima,
- b) Prevaspitanje – otklanjanje štetnih posledica njihove vaspitne zapuštenosti kroz određeni tretman, odnosno primenom različitih metoda rada u grupama ili individualnih tretmana u odgovarajućim vaspitnim ustanovama i
- c) Pravilan razvoj – stvaranje odgovarajućeg društvenog ambijenta u kome bi maloletnik mogao da prihvati i poštuje postavljena pravila ponašanja.⁸

Prema maloletnom učiniocu krivičnog dela, pod uslovima koji su propisani Zakonom o postupanju prema maloletnicima u krivičnom postupku⁹, mogu se izreći alternativne mere čija je svrha da se prema njemu ne pokreće postupak ili da se postupak obustavi, a da se primenom tih mera utiče na pravilan razvoj maloletnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična dela. Alternativne mere su opomena i vaspitni nalog.

1. Pojam i karakteristike vaspitnog naloga

Najznačajnija novina novog maloletničkog krivičnog prava jeste uvođenje alternativnih mera koje treba da vode skretanju krivičnog postupka na druge grane prava (porodično pravo, pravo socijalnog staranja). To su vaspitni nalozi (preporuke ili uputstva).¹⁰ Osnov za primenu ovih mera proizilazi iz člana 40. stav 3. tačka b. Konvencije UN o pravima deteta¹¹, prema kome je potrebno i poželjno da se

---

⁴ I. Stevanović, N. Milošević, Neophodne pretpostavke za primjenu Zakona o maloljetnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica“, Zbornik radova Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi, Beograd 2006., str. 487-493

⁵ O. Perić, N. Milošević, I. Stevanović, Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji, Beograd 2008, str.19-20.

⁶ Đ. Lazin, Princip oportuniteta u pokretanju krivičnog postupka prema maloletnicima, Međunarodni naučni skup - Krivičnopravna pitanja maloletničke delikvencije, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2008, str.169.

⁷ M.N. Simović, D. Jovašević, Lj. Mitrović, M. M. Simović, „Maloljetničko krivično pravo“, Međunarodno udruženje krivičnih radnika – AIS, Banja Luka, 2015., str. 217

⁸ Ibid., str. 223

⁹ Zakonom o postupanju prema maloletnicima u krivičnom postupku (“Sl. list Crne Gore“ br. 64 od 29. decembra 2011).

¹⁰ D. Jovašević, Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa uvodnim komentarom, Beograd, 2005. str. 12-13.

¹¹ Zakoni o ratifikaciji Konvencije ujedinjenih nacija o pravima deteta (“Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori”, br. 15/90 i “Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori”, br. 4/96 i 2/97).

vedu mere postupanja s decom koja su prekršila zakon, ali bez pribegavanja sudskom postupku, s tim da u potpunosti budu poštovana ljudska prava i zakonska zaštita. Navedeni osnov postojanja instituta vaspitnih naloga je ojačan donošenjem Standardnih minimalnih pravila UN za maloletničko pravosuđe (tzv. „Pekinška pravila”) usvojena od strane OUN-a 1985. godine i mnogim drugim međunarodnim aktima koji su predviđali postojanje ovog instituta. Tako shvaćeno skretanje postupka označava različite načine, mere i postupke kako bi se mladi sačuvali od štetnog dejstva sudstva za maloletnike odnosno krivičnih sankcija.¹²

To su posebne mere *sui generis* koje nemaju karakter krivične sankcije. Naime, prema maloletnom učiniocu krivičnog dela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina može se izreći jedan ili više vaspitnih naloga. Svrha je ovih naloga da se ne pokreće krivični postupak prema maloletniku ili da se obustavi već pokrenuti postupak odnosno da se primenom ovakvog vaspitnog naloga utiče na pravilan razvoj maloletnika kao i na jačanje njegove lične odgovornosti, kako ubuduće ne bi nastavio s vršenjem krivičnih dela, posebno kada se radi o bagatelnom (lakša krivična dela) ili srednjem kriminalitetu.¹³ Dakle, ovde se radi o merama isključivo specijalno preventivnog karaktera i u tom smislu posebno mesto zauzima primena vaspitnih naloga koji mogu svoju svrhu da ostvare samo ukoliko postoji potpuna pravna uređenost njihove primene (zakon i podzakonski akti) i sistemski obezbeđena logistika.

Da bi se uspostavio adekvatan sistem alternativnih sankcija i mera znači da treba početi od njihove sadržine, funkcije i ciljeva, koji se njima postižu. Sistem alternativnih sankcija prema maloletnicima odnosi se na primenu različitih mera obrazovnog, medicinskog i socijalnog karaktera, odnosno, tzv. neformalnih sankcija, kojima se izbegava vođenje klasičnog krivičnog postupka.¹⁴ Dakle, prema maloletnicima se primenjuju prevashodno mere koje imaju za cilj vaspitanje, odnosno prevaspitanje i uticaj na pravilan razvoj njegove ličnosti. Smisao primene alternativnih sankcija i mera se svodi na što manju upotrebu elemenata prinude da bi se izbeglo klasično kažnjavanje maloletnika.¹⁵

Maloletnici su lica koja u vreme izvršenja krivičnog dela imaju između četrnaest i osamnaest godina. Maloletnici su lica koja se nalaze u starosnom dobu koje prate mnoge psihološke, biološke i socijalne promene, te se prema njima, u slučaju izvršenja krivičnog dela primenjuju mere u skladu sa njihovim duševnim razvojem, a u cilju njihovog obrazovanja, vaspitanja, stvaranja radnih navika. Prema maloletnim učiniocima krivičnih dela mogu se primeniti vaspitni nalozi ili se mogu izreći krivične sankcije. Za primenu vaspitnog naloga neophodno je priznanje maloletnika da je izvršio krivično delo. Cilj primene vaspitnog naloga je da utiče na pravilan razvoj maloletnika kako ubuduće ne bi vršio krivična dela.

Vaspitni nalozi su po prvi put uvedeni u crnogorsko maloletničko krivično pravo izmenama Krivičnog zakonika Crne Gore¹⁶ iz jula 2006. godine koji je propisivao sistem vaspitnih naloga kao alternativnih mera restorativne pravde. Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku iz 2011. godine u odredbi člana 9 propisuje dve alternativne mere kako bi se izbeglo izricanje krivičnih sankcija i vođenje krivičnog postupka:

1. opomenu i
2. vaspitni nalog.

Shodno ovom zakonodavnom rešenju, jedan ili više vaspitnih naloga mogu se izreći maloletnom učiniocu krivičnog dela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina. Zakon o postupanju prema maloletnicima u krivičnom postupku, u odredbi člana 11 propisuje dva kumulativno postavljena uslova za primenu vaspitnih naloga, i to:

1. da postoje dokazi iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je maloletnik učinio krivično delo i
2. da maloljetnik dá svoj pristanak u pogledu primene vaspitnih naloga, a uz saglasnost zakonskog zastupnika.

---

¹² M. Ansel, Društvena odbrana, Beograd, str. 63.

¹³ Lj. Mitrović, Vaspitne preporuke i njihova primjena u uporednom pravu, Godišnjak fakulteta pravnih nauka, Banja Luka, 2013., str. 20.

¹⁴ D. Blagić, Alternativne mere i sankcije prema maloletnicima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, broj 80, godina LVII, 2018., 310.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Krivični zakonik Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003; 13/2004; 47/2006; 40/2008 i 25/2010.

Dakle, vaspitni nalozi nisu krivične sankcije, već predstavljaju određene mere čija je priroda slična sadržini alternativnih, tj. parasankcijama, čiji je cilj da se izbegne sudska procedura. Iz suštine ovog zakonskog rešenja proizilazi da je u našem maloletničkom krivičnom pravu prihvaćen koncept diverzionog modela postupanja prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, u vidu propisivanja vaspitnih preporuka, tj. naloga kao posebnih mera alternativnog reagovanja. Suština diverzionog modela odnosi se na uspostavljanje dijaloga radi iznalaženja zajedničkog rešenja i prevazilaženja problema koji je nastao između oštećenog i maloletnog učinioca krivičnog dela. Ovaj način omogućuje pravedniji pristup različitim stranama u postupku pregovaranja, čime bi se kao najbolja moguća alternativa posmatrala kroz odnos maloletnog učinioca i oštećenog. Naime, s obzirom na to da se govori o vrlo dinamičnoj i osetljivoj krivičnopravnoj oblasti, neophodno je imati u vidu da kriminalitet maloletnika ima svoje specifičnosti u pogledu uzroka i pojavnih oblika, pa sprovođenje zakona zahteva posebnu kriminalnopolitičku strategiju, u smislu sveobuhvatnog pristupa prema maloletnim licima. Kada nema kriminalnopolitičkog opravdanja za izricanje krivičnih sankcija u cilju suzbijanja prestupništva maloletnika, potrebno je s jedne strane reagovati onim merama koje će biti u najboljem interesu maloletnika, dok s druge da se otklone sve negativne okolnosti nastale povodom učinjenog krivičnog dela, kako bi se istovremeno zadovoljili interesi oštećenog i društvene zajednice.

2. Izricanje vaspitnog naloga

Vaspitni nalog prema maloljetniku izriče nadležni državni tužilac za maloletnike naročito ceneći odnos maloletnika prema krivičnom delu i oštećenom. Vaspitni nalozi se mogu izreći samo maloletnim učiniocima krivičnih dela što znači da je njihova primena isključena prema mlađim punoletnim licima.

Opomena se može izreći, odnosno odrediti prema maloletnom učiniocu krivičnog dela za krivična dela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine ukoliko:

1. postoje dokazi iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je maloletnik učinio krivično delo,
2. maloletnik dâ svoj pristanak na izricanje opomene, uz saglasnost zakonskog zastupnika i
3. prema maloletniku nije ranije primenjen vaspitni nalog ili izrečena krivična sankcija.

Opomenu izriče državni tužilac za maloletnike, s tim da postoji mogućnost njenog određivanja i od strane ovlašćenog policijskog službenika koji poseduje posebna znanja iz oblasti zaštite prava maloletnih lica, svakako uz odobrenje državnog tužioca, s tim da će se tom prilikom naročito ceniti odnos maloletnika prema izvršenom krivičnom delu i prema oštećenom licu.

Primena alternativnih mera (opomene i vaspitnih naloga) u crnogorskom maloletničkom krivičnom zakonodavstvu jeste fakultativnog karaktera. Naime, do njihove primene dolazi isključivo po slobodnoj oceni nadležnog državnog tužioca. Isto tako, opšta svrha alternativnih mera je da se ne pokreće krivični postupak prema maloletniku ili da se obustavi već pokrenuti krivični postupak, pri čemu je potrebno da se primenom određenih alternativnih mera u dovoljnoj mjeri utiče na pravilan razvoj maloletnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako on ubuduće ne bi činio krivična dela.

Prilikom izbora vaspitnog naloga državni tužilac za maloljetnike uzima u obzir interese maloletnika i oštećenog, svakako vodeći računa o sledećim okolnostima: a) spremnosti maloletnika da saraduje u ispunjavanju vaspitnog naloga, b) činjenici da vaspitni nalog bude prilagođen maloletniku i uslovima u kojima on živi, te c) da se primjenom vaspitnog naloga ne ometa redovno školovanje ili zaposlenje maloletnika. Ovako određeni vaspitni nalog može da traje najduže šest meseci, s tim da se izrečeni nalog u ovom roku može zameniti drugim vaspitnim nalogom ili se može ukinuti pri čemu se izbor, zamena i primena odnosno nadzor u primeni vaspitnog naloga od strane nadležnog organa vrši u saradnji s roditeljima, usvojiocima ili staraocem maloletnika i nadležnim organom starateljstva. Prilikom izbora i primjene vaspitnog naloga državni tužilac za maloljetnike saraduje sa organom starateljstva, odgovarajućom ustanovom ili organizacijom, posrednikom, pedagogom, psihologom ili drugim stručnim licem koji mogu pružiti odgovarajuća obaveštenja o maloljetniku, odnosno primjeni vaspitnog naloga. Pribavljanje obaveštenja o maloljetniku, odnosno o primeni vaspitnog naloga, državni tužilac za maloljetnike može povjeriti stručnoj službi. Poslove u stručnoj službi obavljaju stručna lica različitih specijalističkih profesija (socijalni radnici, psiholozi, pedagozi i sl.), koja mogu dati stručna mišljenja, obaveštenja i drugu pomoć u postupanju prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela, u skladu sa Zakonom. Stručna služba u vršenju svojih poslova saraduje sa nadležnim institucijama socijalne i dječje zaštite, kao i vaspitnoobrazovnim ustanovama koje su dužne na njen zahtjev da dostavljaju izvještaje i mišljenja.

3. Vrste vaspitnih naloga prema odredbama maloletničkog krivičnog zakonodavstva Crne Gore

U odredbi člana 12 Zakona o postupanju prema maloletnicima u krivičnom postupku predviđeni su sledeći vaspitni nalozi:

1. poravnanje sa oštećenim kako bi se naknadom štete oštećenom, izvinjenjem maloletnika, radom ili na drugi način otklonile u celini ili delimično štetne posledice krivičnog dela,
2. redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje maloletnika na posao,
3. uključivanje maloletnika u određene sportske aktivnosti,
4. obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada od strane maloletnika,
5. plaćanje novčanog iznosa od strane maloletnika u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove,
6. podvrgavanje maloletnika odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkohola ili droge,
7. uključivanje maloletnika u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savetovalištu ili drugoj odgovarajućoj organizaciji,
8. pohađanje kurseva za stručno osposobljavanje ili priprema i polaganje ispita od strane maloletnika i
9. uzdržavanje maloletnika od posećivanja određenog mesta ili kontakta sa određenim licima.

Kod vaspitnog naloga poravnanje sa oštećenim problem se može javiti prilikom sprovođenja postupka izvinjenja kao mere poravnanja sa oštećenim s obzirom na to da sâm čin izvinjenja u čestim slučajevima nije praćen iskrenim ispoljavanjem osećanja učinioca dela, a, imajući pre svega u vidu da su maloletnici u toj starosnoj dobi često osvetoljubljivi i ponosni te da samo izvinjenje često smatraju aktom poniženja. Sa druge strane, prednost čina izvinjenja, pod uslovom da isto oslikava stvarnu unutrašnju volju maloletnog učinioca, ogleda se u tome da maloletnik na taj način nutrašnju volju maloletnog učinioca, ogleda se u tome da maloletnik na taj način jasno pokazuje sebi, žrtvi dela i društvu da je svestan posledica svoga (ne)činjenja, te time ispoljava spremnost da se suoči sa navedenim kategorijama, da im stavi do znanja da ne beži od odgovornosti za učinjeno.¹⁷

Manjkavosti u primeni vaspitnog naloga redovno pohađanje škole ogledaju se u tome što se maloletnik obavezuje da redovno boravi na školskim časovima pri čemu se zanemaruje činjenica da se maloletnik na taj način ne motiviše da veće uspehe u svom školovanju. Naime, maloletnik konkretno može ispoštovati ovaj nalog i obezbediti svoje prisutvo u školi a da to ni na koji način ne poboljša njegovu produktivnost i obrazovanje. Navedeno ukazuje da bi ovaj vaspitni nalog trebalo modifikovati na taj način što bi trebalo obezbediti valjanu kontrolu uspeha ebalu obezbediti valjanu kontrolu uspeha maloletnika u obrazovanju, a ne samo kontrolu prisutnosti nastavi.¹⁸ Naprotiv, prednosti redovnog pohađanja škole temelje se na činjenici da redovno prisustovanje je se na činjenici da redovno prisustovanje školskoj nastavi ima značajan učinak u sferi jačanja discipline maloletnika, stvaranja radnih navika kod istog te sužavanja vremenskog intervala u kome je maloletnik adnih navika kod istog te sužavanja vremenskog intervala u kome je maloletnik prepušten dokolici i uticaju neadekvatnog društva kao faktorima koji pojačavaju bojazan recidiva maloletnika.¹⁹ Takođe, redovno uključivanje maloletnika u obrazovne procese stvara mogućnost da se nad maloletnikom ostvari nadzor od strane stručnih lica – školskih pedagoga i psihologa, te da se od strane istih prema maloletniku preduzimaju odgovarajuće mere na planu preventivne reakcije a u cilju sprečavanja preventivne reakcije a u cilju sprečavanja povrata i uključivanja maloletnika u redovne društvene tokove.²⁰

Kada je u pitanju vaspitni nalog redovan odlazak na posao, potrebno je obezbediti maloletnom učiniocu krivičnog dela da se predvidi obaveza za državni organ (organa socijalne zaštite) privremeni posao uz odgovarajuću zaradu, kako bi se na taj način smanjili negativni štetni uticaji na istog te kod maloletnika razvila svest o tome da poštenim radom može sebi obezbediti prihode kojima bi mogao

---

¹⁷ A. Gavrić, Izricanje i primena vaspitnih naloga, Maloletničko pravosuđe u Republici Srbiji, Zbornik radova sa druge godišnje konferencije Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima, 2012., str. 165.

¹⁸ Ibid, str. 166.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

zadovoljiti u određenoj meri sopstvene potrebe. Na taj način bi se maloletnik motivisao da, po okončanju primene vaspitnog naloga, uloži maksimalne napore da, u skladu sa društveno prihvatljivim prihvatljivim normama, samostalno obezbedi sebi prihode potrebne za zadovoljenje potreba.

Vaspitni nalog obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada od strane maloletnika, može se oceniti kao izuzetno dobra i efikasna mera s obzirom na to da primena iste dovodi do jačanja odgovornosti maloletnika za učinjeno i podsticanja radnih navika. Cilj ovog vaspitnog naloga može se okarakterisati kao podsticanje maloletnika da, kroz društveno korisni rad, razvije odgovornost za zajednicu i osjetljivost za potrebe drugih te da se na taj način u svesti maloletnika utemelji činjenica da čini nešto korisno za društvo koje ga okružuje, pri čemu će kod maloletnika doći do razvijanja osećaja humanosti.²¹ Sa druge strane, problem kod primene ove mere može se javiti u sferi izvršenja iste, pre svega iz razloga što ustanove kojima je povereno izvršenje ove mere (kulturnoobrazovne ustanove, ustanove komunalnih delatnosti i druge) nemaju efikasan sistem kontrole izvršenja ovog vaspitnog naloga te postoji bojazan da maloletnici prema kojima se primenjuje ovaj institut, izigraju izvršenje istog.²²

Od sredine dvadesetog veka, sa sve većim naglaskom na položaju pojedinca u društvu i razvoju koncepta ljudskih prava, pojedini elementi angloameričkog tipa krivičnog postupka postepeno su se preneli na kontinentalni i shvaćeni su kao poligon za rešavanje socijalnih sukoba. Tako su evropske zemlje po uzoru na zakonska rešenja zemalja anglosaksonskog pravnog kruga, u cilju efikasnijeg bavljenja maloletničkom delinkvencijom i izbegavanja negativnih posledica vođenja formalnog krivičnog postupka na formiranje ličnosti maloletnika, u svoja zakonodavstva implementirale institut "vansudskog poravnjanja" kao alternative formalnom sudskom postupku, za koji se u stručnoj literaturi koristi naziv *diversion* (preusmeravanje, skretanje, promena smer).²³ Preusmeravanje se najčešće primenjuje u slučaju kada je učinilac priznao da je počinio lakše krivično delo ako druge okolnosti slučaja ukazuju da za postizanje svrhe kazne nije potrebno vođenje formalnog krivičnog postupka. Odluka da se ne pokrene krivični postupak često zavisi i od toga da li je počinilac uspešno izvršio jedan ili više preuzetih obaveza od strane nadležnog tela. Osnova za primenu diverzijskih mera u krivičnom postupku je upravo princip svrsishodnosti, koji u odnosu na načelo zakonitosti krivičnog gonjenja ne zahteva sprovođenje formalnog postupka i donošenje sudske odluke u svim slučajevima.

Vaspitni nalozi predstavljaju način rešavanja krivične stvari van krivičnog postupka i imaju za cilj da se krivični postupak ne pokrene ili da se obustavi. Izbor vaspitnog naloga kao rešenja koje je alternativno u odnosu na krivični postupak zavisi od volje maloletnika, odnosno od toga da li će se on sa tim saglasiti ili ne. Vaspitni nalozi kao mere sui generis koje nemaju karakter krivične sankcije, obezbeđuju drugačiji način rešavanja krivične stvari u odnosu na krivični postupak, samo za maloletna lica i za dela određene težine radi sprečavanja bilo kakvog štetnog dejstva same krivične procedure ili izrečene krivične sankcije na maloletnika. Osnovne razlike vaspitnih naloga u odnosu na sankcije za maloletnike izražene su u zakonskom određivanju organa nadležnih za primenu vaspitnih naloga, u uslovima propisanim za njihovu primenu i posebno, u sadržinskom određivanju svrhe vaspitnih naloga, u uslovima propisanim za njihovu primenu i posebno, u sadržinskom određivanju svrhe vaspitnih naloga i razlika koje na tom planu postoje u odnosu na krivične sankcije za maloletnike.²⁴ Primena vaspitnih naloga je primarna u odnosu na alternativne krivične sankcije (posebne obaveze) i krivične sankcije, ukoliko su ispunjeni potrebni uslovi.

Kada su maloletnici u pitanju, onda je stvaranje pravnog sistema uslovljeno posebnim statusom deteta i posebnom usmerenosti na rehabilitaciju i reintegraciju, kao i zaštitu deteta od svih oblika nasilja. Krivično pravosuđe za maloletnike je posebno, upravo iz razloga što je neophodno decu koja su u sukobu sa zakonom tretirati na posebno obazriv način, jer je cilj da se izbegne svaki vid kazne (odmazde) i da se svakom detetu obezbedi potpuna i produktivna reintegracija u društvo. Iako je primarno reaktivan, sistem krivičnog pravosuđa kada su maloletnici u pitanju ima i značajan aspekt prevencije. Vaspitni nalozi su jedan od instrumenata kojim se ostvaruje upravo preventivno dejstvo pravosudnog sistema

---

²¹ Ibid, str. 167

²² Ibid.

²³ Cvjetko, B., Singer, M., *Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji*, Zagreb, Organizator, 2011, str. 337.

²⁴ Lj., Radulović, Vaspitni nalozi – alternativa sankcijama za maloletnike, str. 216, <http://www.ius.bg.ac.rs/Naucni/Razvoj%20pravnog%20sistema%202006/19%20-%20Projekat%202006-13.pdf>

kojim se maloletnici usmeravaju na sistem socijalne zaštite. Mogućnost diverzionog postupanja prema maloletnicima bi trebalo ostvariti u što ranijoj fazi postupka, jer se na taj način efikasno izbegava stigmatizacija maloletnog izvršioca krivičnog dela. Naravno, ono što je posebno značajno istaći je da diskreciona odluka organa postupka o primeni vaspitnog naloga mora biti utemeljena na kriterijumima koji su propisani.

Ono što je posebno značajno kod primene vaspitnih naloga jeste saglasnost maloletnika iz razloga što se na taj način manifestuje briga o maloletnom licu, jer je i svrha diverzionog postupka da se izbegne bilo kakav oblik sile ili prinude, i zbog toga je potrebno da se maloletnik upozna sa svim mogućnostima diverzionog postupka pre nego što se izjasni da li na njega pristaje ili ne. Osim toga, njegov pristanak svakako povećava šanse da se postupak diverzije sprovede do kraja i sa uspehom. I u postupku diverzije je potrebno da se poštuju osnovna prava maloletnika koja se odnose na pretpostavku nevinosti, prava na privatnost kao i druga prava koja mu pripadaju.²⁵ Osnovne karakteristike diverzionih postupaka su:²⁶

- mogu se primeniti od najranije faze postupka;
- najbolja je ona diverzija koja se primeni što pre, odnosno u veoma kratkom vremenu po saznanju za delo i za učinioca;
- diverzija podrazumeva poštovanje osnovnih prava deteta;
- obavezna je saglasnost deteta (roditelja/staratelja) i nema kriminalnog dosijea;
- mora postojati odluka da se neće sprovesti krivični postupak;
- njom se uklanjaju i sprečavaju negativni efekti krivičnog postupka;
- obično se odnose na lakša krivična dela;
- nije pogodna za sve maloletnike (kao na primer za one na koje se već primenila diverzija, pa je neuspešno realizovana i vođen je postupak prema maloletniku, ili u slučajevima kada maloletnik ne priznaje da je izvršio krivično delo);
- postupak diverzije može da se sastoji samo od jednostavnog upozorenja ili opomene, izvinjenja žrtvi, naknade štete ili određenog programa koji uključuje ostvarivanje restorativne pravde i slično;
- institucije koje mogu biti uključene u diverzioni postupak mogu biti veoma raznolike kao što su npr. policija (u mnogim državama kontinentalne Evrope ovo diskreciono odlučivanje o primeni diverzije je u rukama policije), nevladine organizacije i dr;
- neuspeli diverzioni postupak ima za posledicu vođenje krivičnog postupka;
- diverzioni postupak nije uvek postupak ostvarivanja restorativne pravde (npr. kada se sastoji samo u davanju upozorenja maloletniku), ali se, po pravilu, zasniva na principima restorativne pravde.

Kada je u pitanju restorativna pravda potrebno je istaći da tu maloletnik nije u centru pažnje, jer je u ovaj proces uključena i sama žrtva i u tim postupcima uvek treba imati u vidu da ostvarivanje ove pravde nikako ne sme da ide na štetu prava maloletnika. Kao najčešće prednosti primene alternativnih oblika postupanja prema maloletnim učiniocima navode se

izbegavanje negativne stigmatizacije i etiketiranja maloletnika, ali i činjenica kako je primena neformalnih oblika postupanja često efikasnija i primerenija reakcija, u skladu sa principom proporcionalnosti izricanja maloletničkih sankcija, prema maloletnim učiniocima, koji po pravilu čine lakša krivična dela epizodnog karaktera. Njihova primena takođe doprinosi boljoj procesnoj ekonomiji i organizaciji pravosuđa (rasterećuje rad suda, smanjuje celokupne troškove krivičnog postupka te njegovo trajanje), omogućuje bolju resocijalizaciju

maloletnika i u skladu je sa specifičnom svrhom maloletničkog krivičnog postupka, koji za cilj ima vaspitni uticaj na maloletnika i njegov dalji razvoj.²⁷

U Crnoj Gori još nije bilo kompleksnijih istraživanja o primeni vaspitnih naloga. Tome se možda ne treba čuditi s' obzirom na to da se vaspitni nalozi primenjuju nešto manje od jedne decenije. Postavlja se pitanje koliko je primena vaspitnih naloga zastupljena u praksi. Kod razmatranja odgovora na ovo

---

²⁵ T. D. Bugarski, Vaspitni nalozi kao diverzioni model postupanja i njihova primena u praksi Višeg javnog tužilaštva i Višeg suda u Novom Sadu, Zbornik radova pravnog fakulteta u Novom Sadu br. 1/2015, Pravni fakultet u Novom Sadu, 2015., str. 98.

²⁶ Ibid.

²⁷ A. Carić, Provedba standard Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, Zbornik radova PF u Splitu, god. 43, br. 1/2006, str. 4.

pitanje, nije na odmet napomenuti da slaba primena vaspitnih naloga sama po sebi ne mora predstavljati negativnu pojavu. Naime, ni u onim zemljama u kojima se diverziono reagovanje intenzivnije primenjuje ne postoji usaglašenost o tome da li su ukupni efekti ovih mera zaista povoljni. Tako je jedna studija proučavala efekte 73 diverzionih programa koji su primenjivani prevashodno u SAD, ali i u Kanadi, Australiji i drugim zemljama. Ovom studijom je utvrđeno da je stopa recidivizma načelno bila niža nakon primenjivanja diverzionih programa, te da je iznosila oko 30%, dok je nakon drugih vidova reagovanja recidivizam dostizao 40%.²⁸ Sa druge strane, kod onih delikvenata kod kojih je rizik od budućeg kriminalnog ponašanja ocenjen kao nizak, bolje efekte je imalo prosto odustajanje od krivičnog gonjenja umesto kasnije obustave krivičnog gonjenja uz primenu neke od diverzionih mera.²⁹ U literaturi se posebno ističe da je bitno da se adekvatno procene potrebe maloletnika, kao i rizik od budućeg kriminalnog ponašanja, te da se shodno procenama intenzivniji programi koriste samo kod maloletnika kod kojih je taj rizik izraženiji.³⁰ Neophodno je utvrditi da li su maloletnikovi problem psihološke ili emotivne prirode, da li postoji disfunkcija u porodičnim odnosima ili se roditelji ne snalaze u svojoj ulozi ili maloletnik ima poteškoća u povezivanju sa svojim vršnjacima ili poteškoća u obrazovanju. Takođe, u literaturi je zastupljeno mišljenje da i diverzione mere mogu doprineti etiketiranju maloletnika i da su kod najvećeg broja onih koji krše zakon one nepotrebne jer je samo reč o fazi u sazrevanju. Znači, ni diverzionim merama se ne može pristupati sa predubedenjem da su one same po sebi blagotvorne, odnosno da ne mogu naškoditi ukoliko već ne daju povoljne efekte.

U 2020. godini državnim tužiocima prijavljeno je 410 maloletnika, pa uz nerešene krivične prijave iz ranijeg perioda protiv 155 maloletnika postupak je vođen protiv 565 maloletnika kao izvršilaca krivičnih dela. Postupajući po podnetim krivičnim prijavama, državni tužiocima su doneli rešenja o odbacivanju krivične prijave prema 172 maloletnika, a pokrenut je pripremni postupak prema njima 167. Prema godišnjem izveštaju o radu Tužilačkog saveta, sud je izrekao prema 24 maloletnika vaspitnu meru, prema dva maloletna učionica izrečena je kazna zatvora i prema pet maloletnih učinilaca postupak je obustavljen, dok su prema 166 maloletnika krivične prijave ostale nerešene na kraju izveštajnog perioda. Državni tužiocima su u izveštajnom periodu vodili pripremni postupak prema 167 maloletnika. Prema 17 maloletnika postupak je obustavljen, prema 197 maloletnika podnet je predlog za izricanje krivične sankcije. Na kraju izveštajnog perioda, prema 10 maloletnika pripremni postupak je ostao nerešen. U izveštajnom periodu kod suda je bilo u radu predloga za izricanje krivičnih sankcija prema 197 maloletnika, a uključujući i nerešene predloge iz ranijeg perioda prema 86 maloletnika, kod suda je bilo u radu predloga za izricanje krivičnih sankcija prema 253 maloletnika. Sud je prema 7 maloletnika izrekao: vaspitnu meru ukor, prema 67 maloletnika vaspitnu meru posebne obaveze, prema 22 maloletnika vaspitnu meru pojačan nadzor od strane zakonskog zastupnika, prema 75 maloletnika pojačan nadzor od strane organa starateljstva, prema jednom maloletniku pojačan nadzor u ustanovi, prema 13 maloletnika upućivanje u ustanovu vanzavodskog tipa, prema 8 maloletnika upućivanje u vaspitnu ustanovu zavodskog tipa, prema dva maloletnika kaznu maloletničkog zatvora, prema 5 maloletnika postupak je obustavljen. Kod suda je ostalo nerešeno predloga za izricanje krivičnih sankcija prema 74 maloletnika. Jedan maloletnik učinio je dva krivična dela – nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija i nepostupanje po zdravstvenim propisima za suzbijanje opasne zarazne bolesti za kojeg je stručna služba preporučila vaspitni nalog, što je prihvaćeno od strane državnog tužioca za maloletnike.

Vaspitnim nalogima omogućava se da krivični postupak ne bude pokrenut, odnosno u slučaju kada već jeste pokrenut, da potom bude i obustavljen. Vaspitne naloge može primeniti javni tužilac za maloletnike, ili pak sudija za maloletnike ukoliko je krivični postupak već otpočeo. Primenom naloga trebalo bi da se utiče na pravilan razvoj maloletnika, te na jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi vršio krivična dela. U tom smislu nalog poravnanje sa oštećenim podrazumeva naknadu štete, izvinjenje, ili da se radom ili na neki drugi način otklone, u celini ili delimično, štetne posledice dela. Praksa ukazuje da se pri poravnanju pre svega primenjuje izvinjenje ili eventualno naknada štete, čime se snošenje posledica krivičnog dela faktički prevaljuje na roditelje koji obezbeđuju sredstva za nadoknadu. Jasno je da pod ovim

---

²⁸ M. Kovačević, Diverzioni koncept postupanja prema maloletnim učionicima krivičnih dela – opšta razmatranja i osvrt na Srbiju, Pravni zapisi, godina 6, broj 1, 2015. str. 120.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

okolnostima poravnanje zapravo i ne podrazumeva dodatne mere kojima bi se podstakla (re)socijalizacija maloletnika, posebno ukoliko izvinjenje nije praćeno razgovorima i medijacijom, već se svodi na verbalno izvinjavanje.

Nalazimo da na slabu primenu vaspitnih naloga utiče i to što se čini da se pri uvođenju ovih mera zapravo nije razmišljalo o tome gde će se one primenjivati i šta se konkretno njima želi postići. Opšti utisak je da se želelo normativno usaglašavanje sa Konvencijom UN o pravima deteta, Pekinškim pravilima i drugim međunarodnim dokumentima. Međutim, usaglašavanje je i ostalo samo na normativnom nivou, jer se malo šta od postojećih uslova izmenilo. Tako, na primer, ni danas nema centara za dnevni boravak u onom obimu koji bi mogao zadovoljiti potrebe. Zato se i susrećemo sa situacijom u kojoj sudovi i javni tužioci primenjuju one vaspitne naloge koje je moguće primeniti, a ne one vaspitne naloge koje bi bilo primereno primeniti s obzirom na individualne potrebe maloletnika. Takođe, problem može predstavljati i neadekvatna saradnja između različitih državnih institucija koje tvore sistem maloletničkog pravosuđa. Ni u jednom momentu ne treba gubiti iz vida da su sve institucije ovde na zajedničkom zadatku. U literaturi se ističe da stručnjaci različitih profila, s obzirom na svoje obrazovanje i lični senzibilitet, mogu bitno drugačije gledati na ključna pitanja iz oblasti maloletničkog pravosuđa. Tako nije nelogično da sudije i tužioci ipak primat daju načelu legaliteta, generalnoj prevenciji i srazmernosti između težine krivičnog dela i sankcije, dok zaposleni u sistemu socijalne zaštite mogu bolje sagledavati individualne potrebe maloletnika i rizične faktore koji mogu uticati na celokupnu perspektivu maloletnika. Zato je važno da se ova dva podjednako bitna aspekta jedinstveno sagledaju, što je moguće samo kroz dijalog i što intenzivniju saradnju.

Potrebno je da se napredak i razvoj maloletnika prate i nakon primene vaspitnog naloga. Samo tako bi se omogućilo suštinsko procenjivanje efekata ove diverzione mere, te bi se mogli otkloniti eventualno uočeni nedostaci i uvesti potrebne inovacije. I inače je postpenalna podrška za maloletne prestupnike posebno kritična tačka u našem sistemu. Bez naknadnog praćenja maloletnika ne može se sistematski pratiti recidivizam, niti se može saznati bilo šta o problemima sa kojima će se maloletnici susretati tokom sazrevanja i obrazovanja. Ponešto se može saznati o onim maloletnicima koji ponovo dođu u sukob sa zakonom, ukoliko sledeće krivično delo ne učine u zrelijim godinama kada više i nema obaveznog kontakta sa sistemom socijalne zaštite. Na kraju, treba imati u vidu da ranije spomenuti međunarodni dokumenti plediraju za primenu onih mera koje će omogućiti reintegraciju maloletnika u lokalnoj sredini u kojoj je i inače središte njegovih životnih aktivnosti i interesovanja. Sistem vaspitnih naloga onako kako je ustrojen u našoj zemlji zapravo ne predviđa neke konkretnije mere koje bi pomogle da maloletnik bude bolje prihvaćen u svom susedstvu, niti da se u toj sredini izgradi sistem podrške za njega. Drugim rečima, mi i dalje nemamo mehanizme koji bi omogućili aktivnije uključivanje građana u primenu vaspitnih naloga. Primena vaspitnih naloga nije osmišljena tako da maloletnik čini nešto pozitivno za svoju lokalnu zajednicu, pa da se time istovremeno menja i način na koji maloletnika doživljavaju ljudi iz najbližeg okruženja.

ZAKLJUČAK

Iako počev od 2011. godine postoji mogućnost primene vaspitnih naloga u Crnoj Gori, statističke podatke o primeni ovog oblika diverzionog postupanja nisu javno dostupni. Takođe, u stručnim članicima i izveštajima koji se bave pitanjem tretmana maloletnika ukrivičnim postupcima Crnoj Gori, nismo naišli na nikakav podatak o broju primene ovih diverzifikacionih mera. S tim vezi, postavlja se pitanje u kojoj meri se isti primenjuju u praksi sudova u Crnoj Gori. Svakako, činjenica da se o ovoj temi nije pisalo u Crnoj Gori nas navodi na zaključak da se vaspitne nalozi ne primenjuju u velikom obimu, odnosno da ne privlače pažnju teoretičara i istraživača na prostoru Crne Gore. Ipak, bez obzira na zastupljenost ili nezastupljenost ovih mera u praksi postupanja prema maloletnicima mišljenja smo da je potrebno edukovanje stručne, ali i laičke javnosti, kako bi se popularisali ciljevi koji se žele postići primenom diverzionog koncepta postupanja. Insistiranje na pozitivnim efektima kao što su odsustvo stigmatizacije i kontinuirani nastavak obrazovnog procesa moglo bi doprineti boljem prihvatanju vaspitnih naloga.

Problemi u praksi su ukazali na potrebu čvršće saradnje između državnih institucija, na nužnost sadržajnijeg edukovanja o specifičnostima maloletničkog prestupništva, na potrebu da se procedure i organizacioni aspekti u vezi sa primenom vaspitnih naloga mnogo detaljnije opredele,

te na nužnost ustanovljavanja pouzdanijeg sistema za evidentiranje. Sistem za vođenje evidencija je posebno bitan, iako se na prvi pogled čini da to nije tako. Evidentiranje preduzetih mera i efekata, a potom i njihovo evaluiranje, omogućavaju da se izbegne situacija u kojoj se besciljno tumara u mraku, bez saznanja o tome da li mere koje primenjujemo uopšte služe svojoj svrsi. Shodno navedenom možemo reći da ovakav sistem evidentiranja izdatih vaspitnih naloga nije uspostavljen u Crnoj Gori, odnosno nije uspostavljen na način da su ovi podaci učinjeni javno dostupnim u elektronski čitljivom formatu, a što je od višestrukog značaja kako za sprovođenje dublje analize primene ovih mera, tako i za organizovanje rasprave po pitanju eventualnih problema u praksi.

LITERATURA

1. Ansel, M. (1963). Društvena odbrana, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
2. Blagić, D. (2018). Alternativne mere i sankcije prema maloletnicima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, broj 80, godina LVII, 310
3. Bugarski, D. T., (2015). Vaspitni nalozi kao diverzioni model postupanja i njihova primena u praksi Višeg javnog tužilaštva i Višeg suda u Novom Sadu, Zbornik radova pravnog fakulteta u Novom Sadu br. 1/2015, Pravni fakultet u Novom Sadu.
4. Carić, A. (2006). Provedba standard Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, *Zbornik radova PF u Splitu*, god. 43, br. 1/2006, str. 4.
5. Cvjetko, B., Singer, M. (2011). *Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji*, Zagreb, Organizator.
6. Đerić, I., Studen, R. (2006). Stereotipi u medijima i medijsko opismenjavanje mladih, Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja, 2.
7. Đurđić, V. (2011). Diskreciono gonjenje maloletnih učinilaca krivičnih dela, Teme 2
8. Gavrić, A. (2012). Izricanje i primena vaspitnih naloga, Maloletničko pravosuđe u Republici Srbiji, Zbornik radova sa druge godišnje konferencije Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima, 2012., str 165
9. Joksić, I. (2010). Specifičnosti diverzionih programa u SAD, Strani pravni život,
10. Jovašević, D. (2005). Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa uvodnim komentarom, Beograd.
11. Junger-Tas, J., Dunkel, F. (2009). *Reforming Juvenile Justice*, New York, Springer.
12. Kovačević, M. (2015). Diverzioni koncept postupanja prema maloletnim učiniocima krivičnih dela – opšta razmatranja i osvrt na Srbiju, *Pravni zapisi*, godina 6, broj 1, 2015. str. 120
13. Krivični zakonik Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003; 13/2004; 47/2006; 40/2008 i 25/2010.
14. Lazin, Đ. (2008). Princip oportuniteta u pokretanju krivičnog postupka prema maloletnicima, Međunarodni naučni skup - Krivičnopravna pitanja maloletničke delikvencije, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd.
15. Mitrović, Lj. (2013). Vaspitne preporuke i njihova primjena u uporednom pravu, Godišnjak fakulteta pravnih nauka, Banja Luka.
16. Moffitt, T. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy, *Psychological Review*, 4.
17. Perić, O., Milošević, N., Stevanović, I. (2008). Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji, Beograd.
18. Potter, R., Kakar, S. (2002). The Diversion Decision-making Process from Juvenile Court Practitioners' Perspective, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 1.
19. Radulović, Lj. (1999). Kriminalna politika, Beograd, Pravni fakultet.
20. Radulović, R., Vaspitni nalozi – alternativa sankcijama za maloletnike, str. 216, <http://www.ius.bg.ac.rs/Naucni/Razvoj%20pravnog%20sistema%202006/19%20-%20Projekat%202006-13.pdf>
21. Rojek, D., Erickson, M. (1982). Reforming the Juvenile Justice System: The Diversion of Status Offenders, *Law and Society Review*, 2.
22. Satarić, N., Obradović, D. (2011). Analiza praksi primene vaspitnih naloga i posebnih obaveza u Srbiji, Beograd, Amity.

23. Simović, M. N, Jovašević, D., Mitrović, Lj. Simović, M. M. (2015). „Maloljetničko krivično pravo“, Međunarodno udruženje krivičnih radnika – AIS, Banja Luka.
24. Škulić, M. (2011). Maloletničko krivično pravo, Beograd, Pravni fakultet.
25. Soković, S. (2011). Kriterijumi izbora vaspitne mere za maloletne prestupnike, Revija za kriminologiju i krivično pravo, 2/3.
26. Stanković, S., Arsić, N. (2011). Sociološko-pravni osvrt na neke probleme u reformi sistema socijalne zaštite, Socijalna misao, 3.
27. Stevanović, I., (2006). Nova zakonska rešenja o maloletnicima: Značaj alternative institucionalnom tretmanu, Temida, 1.
28. Stevanović, I., Milošević, N. (2006). Neophodne pretpostavke za primjenu Zakona o maloljetnim učioniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica“, Zbornik radova Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi, Beograd, str. 487-493.
29. Vasiljević, M., Čolović, V. (ur.), (2011). Uvod u pravo Nemačke, Beograd, Institut za uporedno pravo i Pravni fakultet.
30. Wilson, H., Robert, H. (2013). The Effect of Youth Diversion Programs on Recidivism, A Meta-analytic Review, Criminal Justice and Behavior, 40/5.
31. Winterdyk, J. (ed.), (2001). Juvenile Justice Systems: International Perspectives second edition, Toronto, Canadian Scholars' Press.
32. Zakoni o ratifikaciji Konvencije ujedinjenih nacija o pravima deteta (“Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori”, br. 15/90 i “Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori”, br. 4/96 i 2/97).
33. Zakonom o postupanju prema maloletnicima u krivičnom postupku (“Sl. list Crne Gore“ br. 64 od 29. decembra 2011).

EDUCATIONAL ORDER AS AN ALTERNATIVE MEASURE FOR MINORS

Abstract: *When considering the various forms and phenomenological characteristics of juvenile delinquency, we must not lose sight of the fact that such delinquent behavior is a set of personal characteristics of the juvenile and the environment in which the juvenile grows up. In this regard, a special law was passed in Montenegro in 2011, which treats the issue of juveniles and their criminal responsibility with the utmost sensitivity. In that sense, the paper will emphasize the educational order as an alternative measure that can be imposed on a minor student according to the provisions of Montenegrin legislation with analyzes of the nature of these measures from the aspect of general and special crime prevention.*

Key words: *juvenile delinquency, educational measures, educational order, crime.*